

Predslavenska i slavenska imenska baština

Roditeljima je oduvijek bilo važno koje će ime nadjenuti svojemu potomku. Danas svojemu djetetu ponajprije žele nadjenuti ime koje je lijepo. Pritom je jednima važno da ime bude internacionalno, a drugi radije nadjevaju staro hrvatsko ime ili pak ime koje je nosio netko od predaka, ime koje ima snažnu kulturnu ili narodnu obilježenost itd. U najstarija vremena, kad još nije bilo prezimena, također je bilo važno izabrati *dobro* ime, koje će biti dostatno da se njegov nositelj bez pogreške identificira u sredini kojoj pripada.

Osnovni je razlog za izbor imena u najstarijim vremenima bila želja da se zaštiti život njegova nositelja, a pritom su najvažniju ulogu u nastajanju imena imale magija i religija. Najstarija hrvatska imena naši su predci naslijedili iz slavenskoga pretkršćanskog svijeta u kojemu se održavala predodžba tadašnjega čovjeka o magičnoj snazi imena. Pri izboru imena najvažniju je ulogu imalo značenje riječi kojom su imena motivirana jer su ljudi vjerovali u magičnu moć utjecanja imena na život, odvraćanje zlih sila i osiguravanje sreće. Imena su se nadjevala prema nazivima životinja (*Vuk, Zec, Golub, Golubica...*) i biljaka (*Dub, Jasen...*), prema nazivima metala (*Gvozden*), zbog vjerovanja da će se njihove dobre značajke, kao što su hrabrost, srčanost, upornost, brzina, ljepota, blagost, prenijeti na imenovanoga. Uz takva željna imena nadjevala su se i imena sa zaštitnom ulogom, kao što su primjerice teoforna imena (*Božidar, Bogdan*), imena u vezi s vatrom (*Ognjen*) te imena s negativnim značenjem. Među *negativnim* imenima pojavljivala su se imena koja su imala ulogu *varanja* i zaustavljanja zlih sila u namjeri da naštete novorođenčetu (npr. *Grdan*), a vrlo su česta bila i imena s prefiksom *ne-*: *Nebojša*. Katkad su imena u sebi istodobno nosila snagu zaštite i želje.

Antroponomastika kao grana onomastike proučava imena kojima se imenuju ljudi, tj. antroponimijske kategorije: osobno ime, prezime i nadimak. Kako su se u početcima svojega bivanja ljudi imenovali samo osobnim imenom, ono se smatra najstarijom antroponimijskom kategorijom.

Iskonski hrvatski osobnoimenski sustav čine narodna imena, tj. imena slavenskoga podrijetla. Među njima su odapelativna ili samotvorna imena (tip *Golub, Hlap, Rak, Vuk, Zec*), složena imena (tip *Ljubidrag, Tomislav*) te izvedena imena (tip *Dragota, Radonja*). Najstarije potvrde hrvatske antroponimije potječu iz VIII. stoljeća, no veći broj imenskih potvrda možemo pratiti u dokumentima na latinskome i hrvatskome jeziku od XI. stoljeća. Među prvima su posvjedočena osobna imena hrvatskih srednjovjekovnih vladara (*Branimir, Ljudevit, Trpimir, Višeslav*). S kristianizacijom slavensko je stanovništvo počelo primati mnoga kršćanska imena, neka preko grčkoga (*Ivan* < grč. Ἰωάννης [Iōánnēs], *Josip* < grč. Ἰωσήπος [Iōsépos] (češće *Ioštof* [Iōséph]), a druga preko latinskoga jezika (*Donat* < lat. *Donatus*, *Pavao* < lat. *Paulus*).

Imena neslavenskoga stanovništva prije i za vrijeme doseljenja Slavena na područje današnje Republike Hrvatske

Hrvati su, doselivši se na današnje prostore, donijeli sa sobom praslavensku imensku baštinu, a u novim krajevima zatekli su starosjedioce koji su nosili romanska, ilirska i druga neromanska imena. Prije Rimljana te je prostore naseljavalo predromansko stanovništvo, o kojemu svjedoči sačuvana antroponimija. Najstarija potvrđena imena na današnjem hrvatskom prostoru iz razdoblja prije doseobe Hrvata pripadala su Ilirima, a sačuvana su u romaniziranome liku na latinskim antičkim natpisima (*Avita, Bricussa, Dazomenus...*) (Frančić 2009: 225).

O dolascima Kelta u ovaj dio Europe u IV. stoljeću prije Krista svjedoče sačuvani natpisi s keltskim imenima u Sloveniji i najzapadnijim dijelovima Hrvatske, osobito u Međimurju, kao što su primjerice *Amatu, Ambibius, Andes, Boniatus, Buccio, Buio, Catta, Enignus, Eninna, Iacus, Iantumarius, Maro, Mellito, Nammo, Secu, Surus, Tetta, Uxela, Vobenna* (Matasović 2003). U manjemu broju keltska su imena pronađena i u istočnoj Slavoniji i Srijemu.

Od V. i IV. stoljeća prije Krista u Primorju su prisutni i Grci, koji su ostavili traga u toponimiji (Vis < *Issa*, Hvar < *Pharos*), dok je malo antroponima iz grčkoga jezika, npr. *Teodor, Zoil* (Šimunović 2009: 146). U II. stoljeću prije Krista na istočnojadransku obalu dolaze Rimljani i ondje zatječu autohtonu ilirsko te gradsko grčko stanovništvo, koje s vremenom romaniziraju. Rimska imena bogato su zasvjedočena na današnjem hrvatskom prostoru, a neka su od njih *Avitus, Ennius, Gaius, Lucius, Makedo, Petronius, Polla, Pudens, Rubria, Sextus, Surus, Tertulla, Trosius* i dr. (Križman 1991: 258).

Došavši na današnje prostore, Hrvati su se najprije smjestili izvan zatečenih antičkih gradova, u koje se povuklo romansko stanovništvo, te je proteklo nekoliko stoljeća dok nije počeo suživot Romana i Hrvata u gradovima, o čemu svjedoče upravo osobna imena. Ulazak hrvatskih imena u gradove i početak romansko-hrvatske simbioze može se pratiti u dalmatinskim gradovima, primjerice u Zadru od X. stoljeća. Ondje su, uz dominaciju romanskih i kršćanskih imena (npr. *Iusto, Maruno...*) u građanskome sloju, prema istraživanju Vesne Jakić-Cestarić (1974), dva najstarija imena hrvatskoga podrijetla bila *Dobro* i *Dobroša*.

Promjene repertoara osobnih imena

U sustav izvornih narodnih imena pokrštavanjem polako ulaze svetačka imena, tj. osobna imena stranoga podrijetla, koja se prilagođavaju hrvatskomu jeziku. Prva svetačka imena pojavljuju se u dvostrukim imenima hrvatskih vladara (*Mihajlo Krešimir, Stjepan Držislav*). Stoljetni je suživot tih dviju osobnoimenских skupina sredinom XVI. stoljeća prekinut odlukom Tridentskoga sabora (1545. – 1563.) koja se odnosi na obvezatno nadjevanje svetačkoga imena kršteniku. Od toga vremena do sredine XX. stoljeća svetačka imena prevladavaju u hrvatskome osobnoimenском sustavu.

Zbog različitih okolnosti tijekom povijesti prostor na kojemu su živjeli Hrvati često je bio podijeljen između različitih državnih uprava: ugarske, austrijske, mletačke i turske, odakle su dolazili i kulturni te jezični utjecaji koji su ostali vidljivi u hrvatskoj antroponimiji, osobito u prezimenima.

Zbog osmanlijskih osvajanja od XV. stoljeća dolazi do velikih migracija u smjeru zapada i sjevera u kojima se dio hrvatskoga stanovništva selio unutar Hrvatske, a dio se iselio u Gradišće u Austriji, u Mađarsku, Moravsku i Slovačku te u pokrajini Molise u Italiji. Sa sobom su odnijeli svoja imena sa značajkama hrvatskoga jezika i narječja u kojemu su oblikovana. Njihova prezimena i danas svjedoče o njihovu etničkome, jezičnome i zemljopisnome podrijetlu.

U XVI. se stoljeću zbog odluka spomenutoga sabora masovno počinju nadijevati svetačka imena, a narodna su tijekom XVII. i XVIII. stoljeća gotovo izišla iz upotrebe.

Svetačka su se osobna imena nadijevala prema kalendarskome načelu, no prema čestoći takvih imena može se pratiti i širenje kulta pojedinih svetaca. Primjerice, na temelju povjesnoantroponomastičkoga istraživanja utvrđeno je da je osobno ime *Antun* u hrvatski imenski repertoar ušlo relativno kasno (od XIII. stoljeća potvrđeno u latinskoj inačici *Antonius*), pa se može pretpostaviti da se ono više širilo zbog štovanja svetoga Antuna Padovanskoga iz XIII. stoljeća nego sv. Antuna Pustinjaka iz IV. stoljeća. Puk svetoga Antuna Padovanskoga smatra čudotvorcem, dok ga Crkva slavi kao znamenitoga propovjednika koji je, kao i sveti Franjo, djelovao u vrijeme pojave krivovjerstva u Europi te je on ponajprije branitelj katoličke vjere i zaštitnik siromašnih. Glavni su šritelji Antunova štovanja bili franjevci koji su u svetome Antunu pronašli najbolji model pučkoga propovjednika te je on postao simbol Božje brige za ljudske nevolje. Do sredine XX. stoljeća ime *Antun* bilo je među najčešće nadijevanim muškim osobnim imenima u središnjoj i istočnoj Hrvatskoj, Hrvatskome primorju te južnoj Dalmaciji, a danas su veoma česti i ostali odrazi toga izvorno latinskoga imena: *Ante* u Dalmaciji i Lici, *Anto* u Posavini i Bosni, *Antonio* u cijeloj Hrvatskoj i dr. (više o svetačkome imenu *Antun* v. u Čilaš Šimpraga i Ivšić Majić 2017).

U hrvatskoj je antroponomiji rano i obilno potvrđeno osobno ime *Juraj* (XI. st.), a raznoliki i mnogobrojni odrazi toga svetačkog imena (*Džore*, *Đeordđije*, *Đerđ*, *Đorđe*, *Đorđo*, *Duka*, *Dura*, *Đurad*, *Đurđ*, *Đurica*, *Đuro*, *Georgije*, *Jura*, *Juran*, *Jure*, *Jurica*, *Juriša*, *Jurko*, *Juro*, *Žorž*, *Žuran*, *Žuro* i dr.) koje potječe od latinskoga *Georgius*, što je od grčkoga *Γεώργιος* [Geōrgios], svjedoče o štovanju kulta toga svetca diljem hrvatskih zemalja (više o odrazima svetačkoga imena *Juraj* u Vidović 2007). Rano je potvrđeno i osobno ime *Ivan* (XI. st.), a kako je više svetaca nosilo to ime te je mnogo blagdana u crkvenoj godini njima posvećeno, osobno je ime *Ivan* stoljećima bilo najčešće ili među najčešće nadijevanim muškim osobnim imenima u cijeloj Hrvatskoj (o odrazima svetačkoga imena *Ivan* više u Vidović 2009). Zato prema izvornome grčkom *Ιωάννης* [Iōánnes] (← hebr. *yôhānān* ili *yehôhānān* ‘Jahve je milostiv’) na hrvatskome području u prošlosti i danas nalazimo mnogobrojne odraze toga svetačkog imena, a ovdje navodimo tek dio njih: *Dživo*, *Džono*, *Džovo*, *Đivo*, *Đon*, *Hans*, *Hanž*, *Ive*, *Ivo*, *Jan*, *Janoš*, *Januš*, *Jovan*, *Jovica*, *Jovo*, *Zane*, *Zanko*, *Zvane*, *Žan*, *Žanko*, *Živan*, *Žuvica*, *Žuve*, *Žuvo*.

Među sveticama osobito su štovane sv. Ana i Blažena Djevica Marija te se njihova imena pojavljuju već od XI. stoljeća, no najpopularnija je početkom novoga vijeka bila sv. Katarina, koja se u hrvatskim krajevima od srednjega vijeka štuje kao zaštitnica dojilja i sluškinja te je njezino ime, uključujući i imenske inačice *Kata*, *Katica*, od XV. do kraja XX. stoljeća veoma često nadijevano u cijeloj Hrvatskoj. Godine 2011., s 28 618 nositeljica, *Katarina* je bila 5.

žensko osobno ime po čestoći. Danas najčešće žensko osobno ime *Marija* (126 646 nositeljica 2011. godine), u mnogim je krajevima postalo popularno relativno kasno. Primjerice, u Splitu u XVII. i XVIII. stoljeću to je bilo veoma rijetko ime. Splićani su u XVII. stoljeću svojim kćerima najčešće nadijevali ime *Margherita*, a u XVIII. *Caterina*, no u XIX. stoljeću u Splitu snažno raste popularnost imena *Marija* te ono postaje najčešće nadijevano žensko osobno ime (Rogošić 2016: 150). Prema istraživanjima izvan Hrvatske ime *Maria* u svim je katoličkim zemljama do kraja XVI. stoljeća bilo izrazito rijetko, a u nas se češće nadijeva nakon protureformacije. U nekim se hrvatskim krajevima ono nije nadijevalo da bi se izbjegla soubina Blažene Djevice Marije koja je izgubila sina mučeničkom smrću. Zanimljivo je da se ime *Marija* u romanskim zemljama nadijevalo kao druga sastavnica dvostrukih muških osobnih imena (Lončar 2013: 140).

Potkraj XVIII. stoljeća u Hrvata se ponovno nadijevaju narodna imena kao prijevodi svetačkih imena s naslanjanjem na potisnuta narodna imena: *Desidarius* > *Željko*, *Wolfgang* > *Vuk*, *Domenica* > *Nedjeljka/Neda*, *Aurora* > *Zora*, *Emerik* > *Mirko*. U XIX. stoljeću, za Ilirskoga preporoda i nakon njega, narodnih je imena mnogo: *Željko*, *Kazimir*, *Miroslav*, *Stanislav*, *Bogomir*, te se pojavljuju mnoga druga prevedena imena, kao što su: *Beata* > *Blaženka*, *Karl* > *Dragutin*, *Ignac* > *Vatroslav*, *Aloisius* > *Vjekoslav*, a među njima su i *Bogdan* < *Deodatus* te *Bogoljub* < *Gottlieb*. Prema istraživanjima u Splitu narodna imena u početku svojoj djeci nadijevaju isključivo intelektualci, pokretači preporodnoga pokreta u tome gradu, a nakon toga i pripadnici ostalih društvenih slojeva (Rogošić 2016: 162).

Najčešće nadijevana osobna imena u XX. stoljeću u Hrvatskoj

U današnjemu hrvatskom osobnoimenском bazenu nalazimo imena različitoga jezičnog i vremenskog postanja. Neka su od njih potvrđena u najstarijim tekstovima pisanim hrvatskim jezikom (*Branimir* u IX. st.), neka su ušla u hrvatski antroponimikon s kršćanstvom i postala dio hrvatske imenske baštine (*Ivan*, *Katarina*, *Dmitar*, *Petar*...). Uz ta dva tipa tradicionalnih osobnih imena imenski se repertoar obogaćivao i obogaćuje ulaskom različitih imena stranoga podrijetla te stvaranjem novih hrvatskih imena.

Uspoređujući nadijevanje imena u dvadesetome stoljeću u Hrvatskoj s prethodnim razdobljima, utvrđeno je da su se u mnogo većemu postotku nadijevala imena narodnoga podrijetla, osobito nakon Drugoga svjetskog rata. O tome svjedoče podatci o deset najčešće nadijevanih muških i ženskih osobnih imena po županijama od 1929. do posljednjega popisa stanovništva 2011. godine.¹

Do šezdesetih godina XX. stoljeća *Marija* je bila najčešće nadijevano žensko ime u cijeloj Hrvatskoj, no uz dominaciju imena svetačkoga podrijetla, bilo u temeljnome bilo u pokraćenome i izvedenome liku, kao što su *Ana*, *Anka*, *Katarina*, *Kata* i *Mara*, već tada se među deset najčešće nadijevanih ženskih osobnih imena nalaze *Milka*, *Danica*, *Dragica* i *Ljubica*. Od sedamdesetih godina do kraja XX. stoljeća najčešće je nadijevano žensko osobno ime *Ivana*, svetačkoga podrijetla, a u prvome desetljeću XXI. stoljeća svetačko ime *Lucija*. Najviše imena narodnoga podrijetla nalazimo među deset najčešće nadijevanih ženskih

¹ Uvid u stanje donosimo prema podatcima Državnoga zavoda za statistiku dostupnima na www.dzs.hr.

osobnih imena u Hrvatskoj šezdesetih godina XX. stoljeća, a to su, redoslijedom prema njihovoј čestoći, *Vesna, Mirjana, Snježana, Ljiljana, Gordana, Nada i Sanja*. Tek iza njih bila su imena s osnovama svetačkoga podrijetla *Marica i Ivanka*.

Među muškim osobnim imenima gotovo tijekom cijelog XX. stoljeća u Hrvatskoj se najčešće nadjevalo svetačko ime *Ivan*. Samo je šezdesetih godina najčešće nadjevano bilo narodno ime *Željko*. U prvoj desetljeću XXI. stoljeća najčešće se nadjevalo svetačko ime *Luka*. Uz svetačka imena do kraja tridesetih godina XX. stoljeća među najčešće nadjevanim imenima samo su dva narodna: *Milan i Dragutin*. No u drugoj polovici XX. stoljeća odnos prema izboru osobnih imena bitno se mijenja te su, uz spomenuto ime *Željko*, među deset najčešćih bila imena *Damir, Darko, Mladen, Zoran i Zlatko*.

Muška osobna imena		Ženska osobna imena	
Osobno ime	Broj nositelja	Osobno ime	Broj nositeljica
1. Ivan	130 828	1. Marija	126 646
2. Josip	77 324	2. Ana	81 751
3. Marko	50 393	3. Ivana	49 943
4. Stjepan	45 287	4. Mirjana	29 319
5. Tomislav	39 105	5. Katarina	28 618
6. Željko	37 869	6. Nada	26 660
7. Ivica	35 909	7. Dragica	25 952
8. Ante	35 457	8. Ljubica	24 557
9. Mario	32 708	9. Vesna	23 923
10. Nikola	32 304	10. Marina	23 604

Tablica: Najčešća osobna imena prema Popisu stanovništva Republike Hrvatske 2011. godine

Povijesne potvrde suvremenih hrvatskih osobnih imena

Uvid u prve povijesne potvrde osobnih imena ovisi o konzultiranim vrelima². Nastojali smo pregledati što veći broj relevantnih objavljenih vrela i neobjavljenih vrela koja smo sami uočili kao važna te ih temeljito pretražili. Kako nije moguće provjeriti sve što je napisano od početaka hrvatske pismenosti do danas te kako je moguće da su neka imena postojala i u starijim vremenima, ali stjecajem okolnosti nikad nisu zapisana, za neka imena pronašli smo relativno kasne potvrde, često tek u XIX. stoljeću, primjerice za osobno ime *Veljko*. Kako se do sredine XVI. stoljeća nisu sustavno vodile matične knjige³ niti je bilo popisa cjelokupnoga

² Više o vrelima v. u prilogu Branimira Brglesa.

³ Najranije su se matične knjige počele voditi u Istri u predtridentskome razdoblju, a najstarija je među njima Matična knjiga krštenih župe Umag koja se vodila od 1483. do 1648. Tek nakon Tridentskoga sabora unutar

stanovništva, za mnoga ženska imena te za imena narodnoga podrijetla ne mogu se utvrditi najstarije potvrde premda iz onomastičke teorije znamo da su morala postojati, pa tako i spomenuto ime *Veljko*, izvedeno sufiksom *-ko* od *Velja*, *Veljo*, što je pokraćeno od *Velimir*, *Velibor* (< *velik* + *mir*, *bor*). Naime, kako su narodne osnove *velik*, *mir*, *bor*, *slav*, *rad* i sl. bile veoma plodne u srednjemu vijeku, a bila je plodna i tvorba s pomoću sufiksa *-ko*, o čemu svjedoče npr. osobno ime *Mirko*, potvrđeno već u XII. stoljeću, te *Slavko*, potvrđeno u XIII. stoljeću, najvjerojatnije se i ime *Veljko* u to doba nadjevalo premda nije potvrđeno u istraženim vrelima. Također je moguće da su u vrelima ranije potvrđeni pokraćeni imenski oblici (npr. *Ćiro* u XVII. st.) od temeljnih imenskih likova od kojih su pokraćeni nastali (*Ćiril* u XVIII. st.).

No pogledajmo kako bi mogao izgledati pogled u prošlost na temelju suvremenoga hrvatskog repertoara osobnih imena.

1. Neki od građana Hrvatske danas nose veoma stara osobna imena, potvrđena u najranijemu razdoblju hrvatske državnosti, već u IX. stoljeću. Riječ je o složenim i izvedenim imenima narodnoga podrijetla čiji su prvi poznati nositelji bili hrvatski vladari, kao što su *Borna*, *Branimir*, *Budimir*, *Domagoj*, *Ljudevit*, *Mislav*, *Trpimir* i *Višeslav*. Ta su se osobna imena češće nadjevala nakon hrvatskoga proljeća te od devedesetih godina XX. stoljeća.
2. Oni koji imaju narodna imena *Dragomir*, *Držislav*, *Krešimir*, *Milica* te svetačka imena *Benedikt*, *Donat* i *Mihajlo* mogu se pohvaliti da nose imena koja su na hrvatskome području potvrđena od X. stoljeća.
3. Od XI. stoljeća sve je više povijesnih vrela te je lakše utvrditi starost osobnih imena. Iz toga vremena potječu imena svetačkoga i biblijskoga podrijetla *Abraham*, *Adam*, *Ana*, *Anastazija* (u vrelima *Anastasia*), *Barbara*, *Daniel*, *Dujam*, *Ivan* (u vrelima *Iuanno*), *Julija* (u vrelima *Julia*), *Juraj*, *Leo*, *Luka*, *Marija*, *Marina*, *Mihael*, *Neža*, *Nikola*, *Toma*. Iz toga je vremena i ime *Oto*, koje je ušlo u hrvatski antroponimikon iz njemačkoga jezika. Neka su imena tada potvrđena u latinskome liku, primjerice *Demetrius/Dimitrius*, *Gregorius*, *Marcus*, *Marianus*, *Marinus*, *Paulus*, *Petrus*, *Theodorus*, no već u XII. i XIII. stoljeću pronaći ćemo ih u pohrvaćenu zapisu.

Iz XI. stoljeća potječu i imena narodnoga podrijetla *Bogdan*, *Bojan*, *Brana*, *Brane*, *Branislav*, *Brano*, *Dobra*, *Dobroslav*, *Dragan*, *Dragiša*, *Drago*, *Dragoljub*, *Dragoslav*, *Dražen*, *Ladislav*, *Ljube*, *Ljubimir*, *Ljubomir*, *Mojmir*, *Nenad*, *Njegomir*, *Njegovan*, *Radomir*, *Radoslav*, *Radovan*, *Stana*, *Stanimir*, *Stojan*, *Vitomir*, *Vladislav*, *Vsemir*. Vidimo da su među imenima narodnoga podrijetla osobito rado nadjevana ona s osnovom *drag* i *rad*.

4. Iz XII. stoljeća potječu narodna imena *Budislav*, *Rosana* (može se tumačiti i kao inojezično ime) i *Slava* (ž.)⁴, imena stranoga podrijetla *August*, *Baldo*, *Dmitar*, *Marin*, te u latinskome liku posyjedočena imena *Bernardus*, *Helia*, *Henricus*, *Jeronimus*, *Jordanus* i *Joseph/Josephus*.

Katoličke Crkve vođenje matičnih knjiga postaje obvezatno te se ujednačuje i formula zapisa krštenih, vjenčanih i umrlih, ovisno o kojem je tipu matičnih knjiga riječ.

⁴ Kraticom ž. označena su ženska osobna imena.

5. U XIII. stoljeću potvrđena su imena *Andrija, Anton, Brana* (m.)⁵, *Draga, Elizabeta, Grga, Ilija, Jelena, Lucija, Ljuben, Margarita, Marko, Matilda, Mihovil, Novak, Ozren, Paško, Petar, Radimir, Stanka, Stanko, Stoja* (ž.), *Vesela, Veselin, Veselko, Vladislav, Vojko, Vuk, Zoran*, a imena *Emerik, Leonard, Milorad i Roman* potvrđena su u latinskom liku kao *Emericus, Leonardus, Miloratus/Miloradus/Miloraddus i Romanus*.

6. Iz XIV. stoljeća potječu prve potvrde danas veoma rijetkih imena narodnoga podrijetla kao što su *Borisav, Boriša, Božan, Bude, Dobrana, Dobrislav, Dobrosav, Dobroslava, Dragi, Dragić, Dragoje, Dragoslava, Miloje, Miljen, Radan* te imena s većim brojem nositelja kao što su *Bore, Dan* (može se tumačiti i kao inojezično ime), *Darko, Dean, Dejan, Dragica, Draginja, Dragoslava, Dražan, Gojko, Goran* (zapisano kao *Gorannus*), *Hrvoje, Ljupko i Vlatko*.

U tome su stoljeću prvi put potvrđena i imena stranoga podrijetla, kao što su danas rijetka imena *Ambroz, Anuša, Arsenije, Dome, Domjan*, te imena s većim brojem nositelja *Aleksandar, Alen, Ane, Bartul, Bono, Dinko, Dorotea, Đurica, Filipa, Frana, Gašpar, Ive, Jerolim, Julijana, Karlo, Kata, Kate, Klara, Kosta, Lucijana, Maksimiljan, Maro, Nikoleta, Roza (Rosa), Stipe i Štefan*.

7. Imena za koja je utvrđeno da potječu iz XV. stoljeća, a koja se i danas nadjevaju u Hrvatskoj, svjedoče da se u tome stoljeću događao vrhunac suživota imena narodnoga i stranoga, ponajprije svetačkoga podrijetla. Iz toga vremena potječu imena narodnoga podrijetla *Božidar, Branko, Cvita, Cvitan, Cvijeta, Cvjetan, Cvjetko, Dobrica* (m.), *Dragec, Goran, Gordana, Grozdana, Jasna, Ljubinko, Ljubko, Ljuboja, Miladin, Milanko, Milek, Milenko, Mileta, Milić, Milo, Milorad, Milosav, Milun, Momčilo, Novica, Radenko, Radiša, Radivoj, Radojka, Radosav, Radosava, Rajko, Stojša, Vladko, Vukašin, Zagorka, Željan, Živko* te imena svetačkoga podrijetla koja su uvelike pohrvaćena: *Agata, Agneza, Agustin, Alan, Alojz, Ambrozije, Andelina, Anica, Anka, Antun, Augustin, Bara, Bartol, Benko, Bernardo, Bernardin, Blaž, Cicilija, Dalida, Danilo, Danka, Dario, Donato, Dora, Dorka, Duje, Đorđe, Đuro, Fabijan, Ferenc, Fran, Franc, Francek, Frano, Gregor, Grgo, Ivić, Ivko, Jalžabeta, Jalžica, Jandre, Janez, Janko, Janja, Jeka, Jela, Jelica, Jelka, Jeronim, Joakim, Jona, Jovan, Juran, Juro, Katarina, Klarica, Kostadin, Kuzman, Lacko, Lena, Lenard, Luca, Lukrecija, Magda, Magdica, Margaret, Margareta, Marinka, Markus, Matko, Mato, Oliver, Pavle, Periša, Petra, Roman, Sida, Stjepan, Štef, Tadej, Tadija, Tome, Vasilije i Vlajko*. Iz toga su vremena i najstarije potvrde muslimanskih imena *Alija, Mehmed i Mustafa*.

8. Da je XVI. stoljeće vrijeme velikih povijesnih promjena, vidljivo je i u popisu imena koja su tada prvi put potvrđena. Među njima prevladavaju imena inojezičnoga, osobito svetačkoga, podrijetla koja su morfološki i tvorbeno prilagođena hrvatskomu jeziku: *Abel, Ago, Alberto, Aleksandro, Alesandro, Alojzij, Andraš, Andrijana, Andro, Anta, Ante, Antić, Antonija, Antonio, Aron, Baltazar, Barica, Bariša, Baro, Bernard, Bernardina, Blaško, Dafina, Daša, Dimitrije, Dorica, Dživo, Dura* (m.), *Durađ, Emanuel, Eva, Ferdinand, Franica* (ž.), *Franjo, Ištvan, Ivica* (m.), *Ivka, Ivo, Jaga, Jagica, Jalža, Jana, Janoš, Jele, Jelena, Jere, Jerko, Josip, Jozef, Judita, Jurij, Jurko, Justina, Kalman, Katica, Katrina, Klement, Konrad, Kristofor, Krsto, Leonard, Lovren, Ludvig, Luja* (ž.), *Luko, Mande, Marcel, Margita, Marijan*,

⁵ Kraticom m. označena su muška osobna imena.

Marijana, Marijeta, Mata (m.), *Matjaž, Mihal, Mihalj, Mikel, Mikica, Mikloš, Mitar, Nika, Niko, Nina, Noa* (m.), *Peja, Perina, Stefan*. Među njima uočava se utjecaj mađarskoga (npr. *Andraš, Ištvan, Mikloš*), njemačkoga (*Konrad, Ludvig*) i talijanskoga jezika (*Alberto, Alesandro*), a potvrđena su i imena muslimanskoga podrijetla *Abdulah, Ahmed, Ahmet, Bajro i Osman*.

Bitno je manje imena narodnoga podrijetla koja potječu iz XVI. stoljeća: *Dobrica, Dubravka, Dubravko, Ljubenko, Milinko, Miloš, Miljenko, Ognjen, Ranko, Vlada*.

9. Današnji stanovnici Republike Hrvatske nose uočljivo manje imena koja potječu iz XVII. stoljeća. To su dominantno imena stranoga podrijetla: *Adrijan, Agna, Aleksander, Aleksandra, Anastazija, Andel, Andelka, Andelo, Apolonija, Bare* (ž.), *Bartul, Benedikta, Bone, Ćiro, Damnjan, Danila, Doma* (ž.), *Ignacije, Ilijana, Ivana, Ivanica, Jordan* (*Jordanus* u XII. st.), *Julio, Karl, Kazimir, Kažimir, Kristina, Krunoslav, Leonardo, Leopold, Maksim, Manda, Marcela, Marčelo, Mateja, Mauricio, Meho, Mihailo, Mijo, Mito i Pavo*.

Tek je malen broj imena prvi put potvrđen u XVII. stoljeću: *Cvijan, Davor, Koraljka, Matiša* (m.), *Milisav, Miljan i Zorica*.

10. Zanimljivo je da mnoga imena koja su prvi put potvrđena u XVIII. stoljeću nisu zapisana u temeljnome, nego u pokraćenome ili izvedenome liku te je razmjerno više imena narodnoga podrijetla nego u XVII. stoljeću. Tada su potvrđena imena inojezičnoga podrijetla: *Agnesa, Andja, Antal, Antica, Anto, Barka, Bruna, Ćiril, Dalila, Domeniko, Domica* (ž.), *Đana, Đurđa, Đurđija, Fata, Ignac, Jerka, Josipa, Joso, Jozo, Laura, Lazo, Lidija, Liza, Luce, Manojlo, Matan, Mijat, Mirjana, Mišo, Mujo, Olga, Šima* (m.), *Tomo* te imena narodnoga podrijetla: *Blagoje, Blaže, Cvijeto, Dunja, Lovorka, Ljeposava, Miljen, Mirka, Nedo i Radojica*. Veći udio imena narodnoga podrijetla može se pripisati dolasku novoga stanovništva s istoka koje je u većemu postotku nosilo imena narodnoga podrijetla, ali i najavi trendova iz XIX. stoljeća.

Mnoga se imena prvi put u hrvatskome antroponomikonu pojavljuju u XIX. i XX. stoljeću pod utjecajem različitih jezičnih i kulturnih sredina (npr. *Astrid, Brigit, Eduard, Emilija, Gabrijela, Ivor, Kornelija, Sven, Vigo...*), a prvi su put potvrđena i mnoga imena narodnoga podrijetla nastala prema najstarijim tvorbenima načinima (npr. *Blagomir, Blaženka, Davorin, Velimir...*).

Načela nadjevanja imena

Osobna su imena, kao i ostali antroponi, odraz prilika i okružja u kojima su nastala. Ona u sebi sažimaju jezične i izvanjezične obavijesti na temelju kojih se može rekonstruirati slika vremena i prostora, povijesti i kulture naroda koji ih je oblikovao.

Donekle su različiti razlozi izbora i nadjevanja osobnih imena u prošlosti i danas. Za pretkršćansko vrijeme pretpostavlja se dominantna motivacija nadjevanja željnih (*Dabiživ, Ljubmir*) i zaštitnih imena (*Grdan, Medo, Nebojša, Vuk*). U prošlosti se imenom veoma često nastojao sačuvati spomen na pretke pa su se novorođenčad imenovala prema djedu, baki, ocu, majci (kult predaka), nerijetko prema kumovima (kult prijateljstva), a veoma često po svetcu uoči čijega su blagdana rođena ili krštena (kalendarsko načelo). Usto je u nekim sredinama,

zbog štovanja kulta određenoga svetca, utvrđeno pojačano nadijevanje određenih svetačkih imena tijekom cijele godine (npr. osobno ime *Ante* u Promini od XVIII. st., v. Čilaš Šimpraga 2011).

U suvremenim antroponomastičkim istraživanjima izvan Hrvatske velika se pozornost posvećuje razlozima izbora osobnih imena. Dio znanstvenika drži da se roditelji, tj. imenovatelji, pri izboru osobnih imena vode *društvenom intuicijom* koja se temelji na pravilima i normama za izbor imena u njihovu društvu kojih roditelji čak ne trebaju ni biti svjesni. Slijedeći takva teorijska polazišta, finska onomastičarka Johanna Virkkula istražila je nadijevanje imena u Zagrebu i Sofiji, a svoje istraživanje opisala je u knjizi *First name choices in Zagreb and Sofia* (2014.). Razloge izbora imena istražila je s pomoću upitnika u neimenovanome zagrebačkom vrtiću 2001. godine. Složenom socioonomastičkom metodologijom i statističkim metodama Johanna Virkkula u svojoj je knjizi izmjerila društvenu intuiciju roditelja te je došla do zaključka da su glavni razlozi za izbor imena Zagrepčanima: 1. ljepota imena, 2. značenje imena, 3. strategije vezane uz nacionalno ili internacionalno pozicioniranje te 4. imenska tradicija.

Vezana imena

Nerijetko se unutar obitelji pojavljuju takozvana vezana imena, a takav je i primjer poznate hrvatske sportske obitelji Kostelić u kojoj se djeca zovu *Ivica* i *Janica*, a majka *Marica*. Vezana imena pojavljuju se diljem svijeta te se svagdje ponavljaju isti obrasci vezanosti: isto početno slovo, npr. *Maja* i *Marko*, *Sanja* i *Sofija*, isti početni slog, npr. *Luna* i *Luka*, podudaranje u početnome i dočetnome slogu imena, npr. *Sanja* i *Sonja*, „ritmičnost“ pri izgovoru, npr. *Dario* i *Mario*, *Ankica* i *Marica*, *Sanja* i *Tanja* i slično. Katkad se djeci nadijevaju imena nastala premetanjem slova roditeljeva imena, npr. *Ante* > *Tena*. Imena mogu biti vezana i mocijski, npr. *Petar* i *Petra*, *Ivan* i *Ivana* te semantičko-motivacijski, npr. *Adam* i *Eva* (prema praroditeljima ljudi), *Branimir* i *Trpimir* (prema hrvatskim knezovima), *Kuzma* i *Damjan* (prema svetcima zaštitnicima liječnika koji su, prema legendi, bili blizanci), *Petar* i *Pavao* (prema apostolima i utemeljiteljima kršćanske Crkve), *Lazar* i *Marta* (prema imenima brata i sestre iz Novoga zavjeta) ili *Miloš* i *Marko* (prema junacima epske narodne poezije).

Da je i u prošlosti postojao običaj nadijevanja vezanih imena, svjedoče primjerice rezultati istraživanja osobnih imena u Matičnoj knjizi krštenih župe Umag, u kojoj su zabilježena imena sestre i brata blizanaca rođenih 1609. godine (*Perina* i *Piero*) ili pak u Dubrovniku u XIX. stoljeću. U Dubrovniku je tada postojao običaj po kojemu su braća odnosno sestre dobivali isto ime, ali su se razlikovali atributom, npr. *Niko Veliki – Niko Mali*, *Mare Velika – Mare Mala*. Taj se običaj nije provodio u slučaju blizanaca, no njima su se mogla nadijevati imena s istom osnovom, ali različitim sufiksima, npr. *Marija* i *Marijeta*.

Osobna imena blizanaca

Vezana su se imena osobito često nadjevala, a i danas se nadjevaju, blizancima. Sama riječ *blizanac* uglavnom se upotrebljava za dvoje djece rođene u istome porodu iako se naziv odnosi na svu djecu rođenu u jednome porođaju, dakle i na trojke, četvorke.

Blizance okolina često doživljava kao par, a tako ih doživljavaju i sami roditelji, te im često nadjevaju osobna imena koja čine par. U nas je provedeno istraživanje imena blizanaca rođenih između ožujka 1985. i siječnja 2006. u trima općinama u gradu Zagrebu (Brozović Rončević i Čilaš Šimpraga 2006: 15–37).

Utvrđeno je da se blizancima u načelu nadjevaju ista imena kao i neblizancima te da je jedna četvrtina blizanaca dobila imena koja su izrazno, mocijski ili motivacijski vezana. Najčešća su izrazno vezana imena, a to su ona koja počinju istim slovom, npr. *Roko* i *Ruđer*, istim slogom, npr. *Marija* i *Martina*, ili se ritmički podudaraju i rimuju, npr. *Darko* i *Marko*, *Goran* i *Zoran*, *Mia* i *Tia*. Mocijska ili parna imena nisu veoma česta, a najčešće je riječ o imenima *Ivan* i *Ivana*, *Nikola* i *Nikolina*, *Petar* i *Petra* te *Daniel* i *Daniela*. Još su rjeđa motivacijski vezana imena, a među njima su najčešći parovi prema imenima evanđelista, npr. *Ivan* i *Marko*, *Ivan* i *Luka*, *Marko* i *Matej*, te prema apostolima: *Petar* i *Pavao*. Nerijetko se u Zagrebu nadjevaju i motivacijski vezana imena prema hrvatskim knezovima, npr. *Branimir* i *Domagoj*, ili prema imenima hrvatskih kraljeva, npr. *Tomislav* i *Zvonimir*. Katkad roditelji nadjevaju imena i prema nebeskim tijelima, npr. *Luna* i *Stella*, ili prema likovima iz književnosti – *Filip* i *Leon*, *Judita* i *Dubravka*, te prema likovima iz popularnih pjesama: *Valentino* i *Renato* te *Tina* i *Marina*.

U prošlosti veoma popularna imena za braću blizance *Predrag* i *Nenad* danas se rijetko nadjevaju. Često su se ta imena nadjevala u paru kad su roditelji bili ugodno iznenađeni zato što su im se rodili sinovi, jedan kojega su željno čekali – *Predrag*, i drugi kojemu se nisu nadali – *Nenad*. Uvođenjem ultrazvučnoga pregleda u ginekologiju 70-ih godina XX. stoljeća roditelji su dobili mogućnost doznati koliko djece majka nosi i kojega su ona spola, pa je to vjerojatno jedan od razloga smanjene popularnosti imena *Predrag* i *Nenad* u posljednjih 35 godina. Slično su roditelji, kad su se nadali kćeri, a rodile bi se istodobno dvije, jednu nazvali *Nada*, a drugu *Nenada*. Takvih je primjera imena malo, no potvrđeni su u starijim vremenima.